

Merioikeus

Yleistä tietoa merioikeudesta

Merioikeus on kasvava ja tärkeä osa kansainvälistä oikeutta. Meillä on **voimassa vuonna 1982 solmittu YK:n merioikeusyleissopimus**, joka käsittelee lähes kaikkia merioikeuden osa-alueita. Tämä sopimus säätelee **universaalisti valtioiden suvereenisuudesta ja toimivallasta**, sekä valtioiden oikeuksista **merenpohjaan, pohjamaahan, vesiin sekä ilmatilaan meren yläpuolella**.

Monet valtiot ovat myös tehneet **kahdenvälisiä sopimuksia**, joilla säännellään suhteita muihin valtioihin.

Merioikeuden lähteet

Merioikeuden lähteet ovat **sekoitus tapaoikeutta sekä sopimuslähtöistä oikeutta**.

Aikaisemmin merioikeudet perustuivat lähinnä kansainväliseen tapaoikeuteen.

Ensimmäiset merioikeussopimukset luotiin vuonna **1958** ja ne ovat **kaikki edelleen voimassa**, mutta niitä on korvattu uudemmilla sopimuksilla. **Yleissopimus saa etusijan** tulkinnassa, mutta **1958 sopimukset ovat voimassa** esimerkiksi tilanteissa, joissa vain toinen osapuoli on allekirjoittanut uudemman sopimuksen.

Tapaoikeus on saanut vaikutteita yleissopimuksista, ja näin ollen **yleissopimuksen merkitys** on huomattava myös niille valtioille, jotka eivät ole yleissopimuksen osapuolia. Kansainvälinen merioikeus on pidettävä erillään yksityisoikeuden piiriin kuuluvasta valtionsisäisestä merioikeudesta.

Merialueiden käyttö

Merioikeus jakaa meret alueisiin, joista jokaisella on erilaiset oikeudet ja velvollisuudet alueen käyttäjille. Meren käytön sääntely koskee mm. **merenkulkua, kalastusta, merenpohjan luonnonvarojen hyväksikäyttöä, meriympäristön suojelua sekä meritieteellisen tutkimuksen harjoittamista.**

Merioikeus on **erittäin tärkeä osa-alue**, sillä meret ovat yksi **kansainvälisen kaupan ja viestinnän** tärkeimpiä lähteitä. Lisäksi ne sisältävät valtavan määrän sekä **elollisia, että elottomia luonnonvaroja**, jotka ovat yhteiskunnallemme tärkeitä.

Merialueet

Alueita ovat:

1. aluemerä
2. talousvyöhyke
3. lisävyöhyke
4. mannerjalusta
5. merenpohja-alue
6. aava meri

Aluemiiri

YK:n merioikeusyleissopimuksen mukaan **valtion täysivaltaisuus** ulottuu sen maa-alueiden ja sisäisten vesien edustalla olevaan merialueeseen, jota kutsutaan **aluemiereksi**. **Aluemiiri kuuluu luonnollisesti rantavaltiolle**, eikä sitä tarvitse erikseen vaatia. **Yleissopimuksessa taataan kaikille valtioille aluemiiri**. Kaikilla aluksilla on yleissopimuksen mukaan **lupa kulkea aluemereri poikki viattomasti**. Kauttakulku lakkaa olemasta viatonta, jos se **uhkaa rantavaltion rauhaa, yleistä järjestystä tai turvallisuutta**. Kauttakulku tulisi siis tapahtua **keskeytyksettä ja viivästykseltä, hätätilanteita lukuunottamatta**.

Yksi merioikeuden suurimmista kiistoista on aina ollut **alumereri sallittu leveys**. Vuoden 1958 merioikeusyleissopimuksessa ei ole säännöstä alumereri leveydestä, eikä edes seuraavassa YK:n konferenssissa 1960 päästy asiasta sopimukseen. Vuoden **1982 merioikeusyleissopimuksessa** tuli säännös **12:sta merinpeninkulmasta**. Jokaiselle valtiolle kuuluu aluemiiri joka ulottuu enintään 12 merinpeninkulmaan asti ja johon **valtio voi asettaa lakeja, säännellä käyttöä sekä käyttää alueen resursseja**. Alumereri raja on ollut merkittävä 1982 sopimuksessa, sillä alumereri raja on se se kohta josta muut mereri alueet mitataan.

Talousvyöhyke

Valtion yksinomainen talousvyöhyke tarkoittaa valtion **aluevesiä**, jonka hallintaan maalla on yksinoikeus.

Päinvastoin kuin alueveden ja mannerjalustan kohdalla, **talousvyöhyke on erikseen vaadittava**. Rantavaltiolla on **täydet oikeudet tutkia ja hyödyntää talousvyöhykkeen alueen elollisia ja elottomia luonnonvaroja**. Lisäksi heillä on **oikeus rakentaa tekosaaria ja tehdä tieteellisiä tutkimuksia**. Rantavaltioiden **velvollisuuksiin** kuuluu **luonnonvarojen säilyttäminen**. Rantavaltion on myös **jaettava luonnonvaroja tarvittaessa**. Se, että rantavaltiolla on monia sitovia **lakisääteisiä velvoitteita** talousvyöhykkeellä, osoittaa, että sillä **ei ole täyttä valtaa** siihen.

Yleensä valtiot **sopivat keskinäisistä merirajoistaan** ja yksinomaisen talousvyöhykkeittensä rajoista **keskenäisillä valtiosopimuksilla YK:n merioikeussopimuksen mukaisesti**. Kaikki valtiot eivät kuitenkaan ole näitä sopimuksia allekirjoittaneet.

Lisävyöhyke

Lisävyöhyke on alue aluemerén ja aava merén välillä. Jo kauan aikaa, valtioilla on ollut tapana vaatia oikeuksia **aluemerén ulkoreunan ulkopuolella** olevaan alueeseen. Lisävyöhyke **antaa rannikkovaltioille mahdollisuuden harjoittaa valvontaa**, joka on tarpeen tulli-, terveys-, vero- ja maahanmuuttolainsäädännön **rikkomusten estämiseksi ja rankaisemiseksi** sen alueella tai sen ulkopuolella.

Meriturvallisuuteen sisältyy kaikki **alueen toiminnan seuranta**. Esimerkiksi sellainen, joka voi johtaa **aseelliseen väkivaltaan tai aseiden tuontiin valtioon**.

Rannikkovaltio voi ryhtyä toimiin estääkseen tai säännellä aseellista **meriturvallisuustoimintaa 24:n meripeninkulman etäisyydellä**.

Mannerjalusta

Mannerjalusta on valtion rannikon maa-alueen välitön, **meren pohjalla sijaitseva jatke**.

Mannerjalustan oikeudet kuuluvat luonnollisesti **valtiolle**, eikä niitä tarvitse erikseen vaatia, eikä muiden valtioiden tunnustaa. Rantavaltioilla ei kuitenkaan ole ihan **täyttä valtaa** mannerjalustaan eikä se kuulu sen **valtioalueeseen**, vaan **oikeus tutkimustyöhön ja luonnonvarojen täysivaltaiseen hyödyntämiseen**. Mannerjalustan yläpuolella oleva vesi on pääsääntöisesti **aavamerta**, ellei siinä sijaitse talousvyöhyke.

Kaikilla valtioilla on laillinen mannerjalusta 200 meripeninkulmaan saakka aluemerен perusviivasta. Se **pysyy samana** vaikka mannerjalustaa ei alueella olisi tai jos se loppuisi ennen 200 meripeninkulman rajaa. Jos mannerjalusta **ylittää 200 meripeninkulman** rajan on rantavaltioilla oikeudet mannerjalustan nousun **uloimpaan reunaan**. Mannerjalusta ei kuitenkaan voi **ylittää 350 meripeninkulman etäisyyttä** aluemerен rajasta. Jos rantavaltio **hyödyntää mannerjalustan luonnonvaroja 200 meripeninkulman rajan toiselta puolelta**, on tämän **suoritettava maksu kansainväliselle merenpohjajärjestölle** niiden käyttöä varten. Mannerjalusta voi myös jakaantua jossain alueilla. Esimerkiksi silloin kun valtioilla on **yhteinen maaraja merelle**, tai jos valtioilla on **yhteinen mannerjalusta**, koska se menee valtioita jakavan merialueen alla.

Talousvyöhykkeen ja mannerjalustan ero

Kaikista merkittävin eroavaisuus on se, että **mannerjalusta voi ylittää 200 meripeninkulman rajan**, kun taas talousvyöhykkeellä on aina **ehdoton kiinteä raja**. Toinen eroavuus on se, että mannerjalusta **kuuluu jokaiselle valtiolle laissa**, kun taas **talousvyöhyke täytyy vaatia**.

Talousvyöhykkeet vedet ovat **valtion yksinomaisia vesiä**, kun taas vedet mannerjalustan yläpuolella ovat **aava merta 200 meripeninkulman rajan jälkeen**, tai jos talousvyöhykettä ei ole vaadittu.

Mannerjalusta kattaa **elottomat luonnonvarat**, ja vain ne elävät jotka ovat paikallaan, kun taas talousvyöhyke kattaa **kaikki luonnonvarat** alueella 200 meripeninkulman rajaan asti.

Valtiolla on **lainmukaisia velvoitteita** talousvyöhykkeellä, kuten **luonnonvarojen säilyttäminen** ja joissain tapauksissa **velvollisuus jakaa elolliset luonnonvarat muiden valtioiden kanssa**. Valtiolla **ei ole velvollisuutta säilyttää tai jakaa mannerjalustan luonnonvaroja**, eikä talousvyöhykkeen **elottomia** luonnonvaroja.

Merenpohja-alue

Kansainvälisellä merenpohja-alueella tarkoitetaan **rantavaltioiden merivyyöhykkeiden ulkopuolella sijaitsevaa syvänmerenpohjaa**, jota voidaan käyttää vain **rauhanomaisiin** tarkoituksiin. Merenpohjan-alue ja sen luonnonvarat ovat **ihmiskunnan yhteinen perintö**, eikä sitä voida **omistaa**. Tämä oli jo tapaoikeuden kanta. Tätä koskeva määräys on YK:n vuoden 1982 merioikeusyleissopimuksen **keskeisimpiä periaatteita**.

Merioikeusyleissopimuksen syvänmerenpohjaa koskevat määräykset keskittyvät **elottomien luonnonvarojen tutkimiseen ja hyödyntämiseen**. Tällä hetkellä valtioiden kiinnostus kohdistuu merenpohjassa oleviin polymetallisiin kyhmyihin, jotka sisältävät runsaasti mineraaleja, sekä tietenkin öljy syvänmeren kaivoista. **Kaikilla valtioilla on vapaa pääsy merenpohjan alueelle.**

Aava meri

Aava meri on valtioiden **lainkäyttövaltaan** kuuluvien merivvyöhykkeiden **ulkopuolella** sijaitseva merialue. Vuoden 1958 merioikeusyleissopimuksen mukaan **aavaa merta ovat kaikki ne merialueet, jotka eivät kuulu valtion aluemereen tai sisäisiin aluevesiin.**

Talousvyöhyke kuuluu merenkulun osalta **aavaan mereen**. Aavalla merellä vallitsee **merenkulun vapaus**. Aavalla merellä liikkuvaan alukseen voivat **pääsääntöisesti puuttua** vain sen **lippuvaltion viranomaiset**. Perinteisen poikkeuksen muodostaa **merirosvous**. Jokainen valtio voi aavalla merellä **ottaa haltuunsa merirosvoaluksen ja pidättää merirosvouteen syyllistyneet** henkilöt sekä **takavarikoida merirosvoaluksessa olevan omaisuuden**. Myös **orjakaupasta** epäilty ulkomainen alus voidaan tarkastaa aavalla merellä. Puuttuminen vieraaseen alukseen aavalla merellä on mahdollista myös **ympäristönsuojelusyistä**. Rantavaltio voi näin menetellä silloin, kun sen rannikon edustalla on tapahtunut **onnettomuus**, josta aiheutuu huomattavaa **ympäristövahingon vaaraa**. Aavalla merellä sovelletaan pääsääntöisesti myös **kalastuksen vapautta**. Kalavarojen suojelemiseksi on kuitenkin tehty useita alueellisia valtiosopimuksia.

Salmet

Salmi on **kapea vesiyhteys kahden laajemman vesialueen välillä**. Jokia ei lueta salmiksi. Jos kansainvälisen salmen **merenkulkuväylä koostuu aavasta merestä**, valtioilla **ei ole ongelmaa kulkea salmen läpi esteettä**. Ongelmia syntyy kun salmen vedet koostuvat **rannikkovaltion aluemerestä**.

Kansainvälinen tuomioistuin teki kuitenkin selväksi, että jos **kansainväliseen merenkulkuun** käytetyn salmen vedet koostuvat **aluemerestä**, kaikilla aluksilla **tulee olla oikeus viattomaan kulkuun salmen läpi**. Kauttakulkua ei kuitenkaan sovelleta salmiin, joita säätelevät jo voimassa olevat pitkäaikaiset **kansainväliset yleissopimukset**.

Saari ja Saaristot

Saari määritellään **luonnollisesti muodostuneeksi** maa-alueeksi, joka on nousuveden aikana veden yläpuolella. Saarilla voi olla **oma aluemer**i, ja jos ne ovat lähellä valtion rannikkoa, sen aluemerta pidennetään. Saaret voivat vaikuttaa merkittävästi mannerjalustan rajaamiseen vastakkaisten ja vierekkäisten valtioiden välillä.

Vuoden 1982 merioikeusyleissopimuksessa vahvistettiin erityisjärjestely saaristovaltioille. Saaristolla tarkoitetaan **saaristoryhmää**, johon kuuluu useiden saarien muodostamat osat, toisiinsa yhdistyvät vedet ja muut piirteet jotka muodostavat luonnollisen, maatieteellisen, taloudellisen ja poliittisen kokonaisuuden. Saaristovaltiot voivat käyttää suoria perusviivoja liittyäkseen ulkosaarteille, jolloin tila suljetaan kokoonpanoon. Nämä perusviivat toimivat linjoina, joista aluemer i mitataan. **Perusviivojen sisäisiä vesiä kutsutaan saaristovesiksi** ja valtio on **näille täysin suvereeni**. Yleissopimuksen mukaan valtioilla on viaton kauttakulkuoikeus saaristovesillä.

Summa summarum

Merioikeus käsittelee valtioiden **suvereeniteettiä, lainkäyttövaltaa ja valtion oikeuksia vesissä, merenpohjassa, ja meren ilmatilan alueella.**

Vuonna **1958** tehtiin **neljä monenvälistä yleissopimusta**. Sopimukset kattasivat monia merioikeuden käsitteitä. **Kaikki nämä yleissopimukset ovat edelleen voimassa, vaikka ne on monessa suhteessa korvattu vuoden 1982 merioikeusyleissopimuksella.**

Jokaisen **valtion suvereeniteetti** ulottuu sen **maa-alueen ja sisävesien ulkopuolelle aluemereen, joka on 12 merinpeninkulmaan asti rannikosta.**

Merioikeuden ilmatilan peruseriaate on se, että **jokaisella valtiolla on täysi ja yksinomainen suvereeniteetti alueensa ilmatilaan, mukaan lukien alumeren yläpuolella olevaan ilmaan.**

Jatkuu

Talousvyöhyke on rannikon vieressä sijaitseva alue, joka ulottuu **200 merinpeninkulmaan aluemerен perusviivoista**. Valtiolla on **suvereeniset oikeudet tutkimustyöhön** alueella ja **oikeus hyödyntää sen elollisia ja elottomia luonnonvaroja**. Valtio on myös voinut **vaatia lisävyöhykkeen talousvyöhykkeen ulkopuolelle**. Perinteisesti tämä alue olisi ollut **aavaa merta**.

Mannerjalustan oikeudet **kuuluvat lainmukaan valtiolle**, eikä sitä tarvitse **vaatia**, eikä muiden maiden **tunnustaa**. **Syvänmerenpohja** on ihmiskunnan **yhteinen perintö**, johon kaikilla valtioilla on **vapaa pääsy**. Aavalla merellä on **merenkulun vapaus**.

Vuoden **1982 merioikeusyleissopimus** sisältää kattavat **riitojen ratkaisumenettelyt**, mukaan lukien **pakollisen ratkaisujärjestelmän**, johon viitataan joko **kansainvälisessä merioikeustuomioistuimessa, kansainvälisessä tuomioistuimessa tai tietyissä välimiesmenettelyissä**, joita on perustettu yleissopimuksen eri osiin.